

בענין פסול קרוב בדניין, שמגלה זכותו,
וממילא אינו קרוב כלל, ולכן יהי כשר
גם לדון ולעלותו למניין

פסוק הרמב"ם ז"ל הלכות סנהדרין פרק י' הלכה ח', וז"ל שם, אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו, אמר יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו עמהן לסנהדרין, אם יש ממש בדבריו שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם, ואם אין ממש בדבריו אינו יורד משם כל היום כולו. ומסיים שם, אפילו אמר הנדון עצמו יש לי ללמד על עצמו זכות שומעין לו ועולה למניין, והוא שיש ממש בדבריו עכ"ל. ועיין שם בלחם משנה, שהקשה וזה לשונו ומה שאמר ועולה למניין, קשה הוא בעיני, דהא אמרינן בפלוני רבעני לרצוני דאינו נאמן על עצמו, משום דאדם קרוב לעצמו, וה"ה לדין, וכיון דהוא קרוב איך עולה למניין, הרי כתב בפרק י"א הלכה ח', דמה שאנו מונין האב והבן בשנים הוא בשעת משא ומתן, אבל לא בגמר דין, דאין גמר דין בקרובים, וה"נ קרוב הוא, ונשאר בצ"ע. — וכן בהגהות הרש"ש בגמ' סנהדרין דף מ' ע"א, במתניתין שם, בד"ה אמר אחד מן התלמידים, כתב שם, דתלמיד מתחשב ג"כ למניין כאשר יצטרך לילך אחר הרוב אבל הנידון פשוט לו דאינו מן המניין, רק דשומעין דבריו, אולי יישרו בעיני הדיינים או מקצתם, ומסיים שם, ובדברי הרמב"ם שכתב בחבורו פרק י' הלכה ח' דאפילו אם אמר הנידון בעצמו יש לי ללמד על עצמו זכות שומעין לו ועולה למניין, כתב, דנראה דיש ט"ס, ועולה למניין הכתוב אצל הנידון, צריך להציגו לעיל באחד מן התלמידים, עיי"ש.

ולענ"ד נראה לי שנוכל לתרץ קושית הלחם משנה על הרמב"ם, וגם אצל שיש כאן ט"ס, כמו שכתוב בהגהות הרש"ש, — דנוכל לומר דמה שכתב הרמב"ם דעולה למניין, שייך שפיר ג"כ אצל הנידון עצמו, וכמו שנבאר. — דהנה עיין בגמ' כתובות כ"א ע"ב, דאיתא שם, אמר ר' אבא אמר רב הונא, ג' שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהן, עד שלא חתמו, מעידין עליו וחותם, שהוא ג"כ כשר לחתום עמהם, ומשחתמו אין מעידין עליו וחותם, שגנאי להם שישבו עם פסול בדין, ופריך בגמ',

ערעור דמאי, אי ערעור דגולנותא, תרי ותרי גינהו, רש"י, הלכך אעפ"י שלא חתמו לא יכלו להכשירו, אי ערעור דפגם משפחה, גילוי מלתא בעלמא הוא, רש"י, ומשחתמו אמאי אין מעידין עליו, דאינן אלא מגלי דבר בעלמא הוא, ולכן אף לאחר שחתמו כשרים הם להעיד עליו שהוא ג"כ כשר לקיים את השטר ועולה למניין שלשה של בי"ד, שצריכים לקיים את השטר וכשר הוא למפרע אף לאחר שחתמו, בדבר העשוי לגלות אמרינן דבוודאי הוא שאינו פסול מצד פגם משפחה, ואינו פסול לישוב עמהם בדין ולקיים ג"כ את השטר, ועולה ג"כ למניין שלשה של בי"ד, וממילא נוכל לומר ג"כ בנידון דידן, אם הוא אפילו בעצמו מגלה הכשרו וזכותו, שלא הי' רוצח כלל, והם שומעין את זכותו והדיינים בעצמם אומרים שיש ממש בדבריו, זאת אומרת, שהדיינים מבינים מדעתם ורואים שהזכות שלמד על עצמו אמת הוא כדבריו, ומסכימים לדעתו שזהו דעת התורה וכנים דבריו, הרי עכשיו הם אומרים עליו עדות שהוא אינו רוצח כלל, וממילא אינו קרוב כלל לעצמו, והרי הוא עכשיו כמו אדם אחר לגמרי, שאומר רק את הזכות והדין התורה, אף דבתחילה היינו חושדים אותו וחושבים שרוצח הוא וקרוב הוא לעצמו, אבל כאן שאני, מפלוגי רבעני לרצוני דאינו נאמן על עצמו, — דכאן אחרי שהדיינים שומעין שיש ממש בדבריו, — והצדק אתו הזכות שלמד על עצמו, ואינו רוצח כלל והוא רק מגלה את זכותו, והם הדיינים מסכימים עכשיו הם מעידין עליו שזכאי וכשר הוא, וממילא הוא עכשיו כמו אדם אחר לגמרי, ולכן נוכל ג"כ לצרפו ולהעלותו ג"כ למניין, וכמו דאמרינן לעיל מהגמ' כתובות.

ועיין ג"כ ב"ב מ"ג בענין האומר תנו מנה לעניי עירי, אין דנין בדייני אותה העיר, ופריך הגמ', ואמאי לסתלקו בי תרי מינייהו ולדייננו, והתוס' הקשו שם, והא בעינן תחילתו וסופו בכשרות, והוי כמו קרוב ונתרחק, ותירצו, דלא שייך תחילתו בפסלות הכא, כיון שאין פסלות תלוי בגוף אלא בממון. — ובשיטה מקובצת שם מביא ג"כ קושית התוס', ותירוצו של הראב"ד ז"ל, שהוא כמו שתירצו התוס', — ועוד שני תירוצים אחרים, וז"ל ולשון אחר תירץ שם דמעיקרא לאו בר עדות הוא כלל, דמטי ליה הנאה מיניה, והשתא הוא דאחיל עליה שם עדות, והוה ליה תחילתו וסופו בכשרות, וממילא כשנסתלקו בי תרי נפשייהו עכשיו יכולים להעיד ולדון. — ועוד מביא שם תירוץ מהרמב"ן ז"ל, שלא נאמר תחילתו בפסלות, רק דוקא בקרוב ונתרחק, או פסול הגוף, שהרי זה מעיד למי שהי' קרובו בשעת ראייה, ולאחרים הוא מעיד, שהרי זה ממון אחרים הוא כעת ולא שלו, כללו של דבר, אין אדם מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראייה, אבל היה פסול לזה בשעת ראייה, מעיד באותו עדות לאחרים שהרי תחילתו כשר הוא אצלם, ומסיים, וזה הטעם

מספיק למי שהיה יודע עדות לקרובו ונסתלק אותו קרוב שהוא כשר ג"כ, ולכן פריך הגמ' שפיר שאחר שיסתלקו נפשיהו שיהיו כשרים להעיד ולדון ג"כ, עיי"ש באריכות.

ולכן נראה לי, שכל שכן הכא, בנידון דידן, שאחרי שהם שומעין שיש ממש בדבריו, שזכותו שלמד על עצמו אמת הוא, הוה כמו הוברר הדבר למפרע שאינו קרוב כלל, אחרי שנסתלק החשד רוצח מעליו, הוה כמו אחר לגמרי, וחשבינן אותו תחילתו וסופו בכשרות.

והוה כמו דאמרינן ביש נוחלין ב"ב קל"ד ע"ב, דחד אמר, דאם אמר הבעל גרשתי את אשתי למפרע, דאינו נאמן גם להבא, דבחד גופא לא פלגינן דיבורא, וכן באנוסים היינו מחמת ממון לא אמרינן דפלגינן דיבורא, וניהמנינהו במאי דקאמרי שהיו אנוסים, אבל לא מחמת ממון, ג"כ מטעם זה, דאי מהימנת ליהו שהיו אנוסים, ניהמנינו ג"כ שמחמת ממון נאנסו אף שאין אדם משים עצמו רשע ואדם קרוב אצל עצמו, ולכן לא מהימנינן להו כלל, דבחד גופא לא פלגינן דיבורא, עיין בסנהדרין ט' ע"ב, שם בתוס' ד"ה ואין אדם משים עצמו רשע, באריכות. אבל אכן אדרבה הרי אנו מאמינים לו, כלומר, דאחרי שאנחנו מסכימים לדבריו שהזכות שלמד על עצמו אמת ונכון הוא, ממילא כשר ג"כ להעלותו ולצרף אותו ג"כ למניין דלא פלגינן את דבריו בחד גופא, וצדקו דברי הרמב"ם ז"ל, ואין אנו צריכים לומר כהרש"ש, שיש כאן ט"ס. אמנם, לולא דמסתפינא, נ"ל דנוכל לומר בפשטות, דאפשר דכוונת הרמב"ם דמה שכתב „ועולה למניין“ אין כוונתו, דהוא בעצמו מעיד על עצמו שהוא אינו רוצח, מצד שאמר יש לי ללמד על עצמי זכות, אלא כל שאר הדיינים ששומעין ומבינים שהאמת אתו שיש ממש בדבריו, דהיינו, שכנים דבריו והדין עמו, וזכותו שלמד על עצמו אמת וצדק הוא, אז הם חושבינן אותו לצדיק, וכשר לעלות ג"כ אותו למניין, ואפילו אינו מדבר כלל, ושותק עכשיו לגמרי, יכולים הם לצרפו למניין, כלשון הגמ' בסנהדרין שם מ"ג ע"א, באחד מן התלמידים, שאחר שזיכה ומת, או נשתתק, מצטרפין אותו למניין, אף שאינו מדבר עכשיו, והכא עדיף טפי, דהתם מוקמינן אחזקה, שרואין אותו כאילו חי ועומד במקומו, וכאן יודעין אנו בוודאי שיש ממש בדבריו, ששאר הדיינים מסכימים לדבריו שהצדק אתו, בוודאי יכולים הם לצרפו ולעלותו למניין, והוא אינו צריך לדבר כלל, וממילא אינו שייך כאן כלל הקושיא, איך נאמן על עצמו הא אדם קרוב אצל עצמו, דעכשיו חשבינן אותו כאילו נשתתק, והם יכולין לצרף אותו למניין, כנלענ"ד דנוכל גם בזה לתרץ קושית הלחם משנה על הרמב"ם, וממילא אין אנו צריכים ג"כ להגיה כהגהות הרש"ש כלל.